

institutions of law) system-structural process, the mechanism of which requires a balanced approach and coordinated interaction of the relevant subjects of legal relations, which consists of a set of certain actions aimed at achieving the proper results, which involve the borrowing (selection, implementation, perception, adaptation, assimilation, etc.) of legal sources determined by socio-political, national-cultural, socio-economic, environmental and other factors.

Keywords: reception of law, Roman law, borrowing, adaptation, legal system.

DOI: 10.33766/2524-0323.99.62-74

УДК: 347.99(477)

Остапенко О. Г., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри правового регулювання економіки Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (м. Харків, Україна)

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-5795-4276>

e-mail: ostapenkold77@gmail.com

Суц О. П., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри правового регулювання економіки Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (м. Харків, Україна)

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-8619-8964>

e-mail: sushch_elena@ukr.net

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВИЩОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ КОМІСІЇ СУДДІВ УКРАЇНИ ЯК ОРГАНУ СУДДІВСЬКОГО ВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

На підставі аналізу чинних нормативно-правових актів, якими регламентується статус Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, визначено роль і місце Комісії в системі органів суддівського врядування. Враховуючи проблеми з формуванням Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, яка й дотепер не сформована, та неможливістю реалізації покладених на неї повноважень, встановлено, що сьогодні нагальною проблемою є пошук шляхів для забезпечення створення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України для вирішення питань відбору суддів і формування незалежного та професійного суддівського корпусу. Вважаємо недоцільною пропозицію членів ВРП утворити Кваліфікаційну палату кадрового забезпечення судової системи з підпорядкуванням ВРП, замість цієї Комісії. Охарактеризовано співвідношення правового статусу Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та Вищої ради правосуддя як органів суддівського врядування, перспективи їх подальшого функціонування для нагального вирішення проблем у сфері кадрової політики. Аналіз повноважень зазначених органів свідчить про їх взаємоузгодженість та взаємну доповнюваність. З'ясовано, що міжнародні стандарти у сфері правосуддя передбачають необхідність утворення органу, який здійснюватиме формування суддівського корпусу, роль якого з урахуванням цих стандартів і міжнародного досвіду функціонування аналогічних органів виконує Вища рада правосуддя, а також реалізацію положень Стратегії щодо забезпечення інституційної самостійності й транспарентності Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та опрацювання питання щодо її підпорядкування

Вищій раді правосуддя як органу з добору кадрів та кар'єри суддів. Вважаємо за доцільне існування Комісії як самостійного органу суддівського врядування.

Ключові слова: суддівське врядування, Вища кваліфікаційна комісія суддів України, Вища рада правосуддя, судова система, судоустрій, правове регулювання.

Постановка проблеми. Реформування органів судової влади відбувається з моменту проголошення Україною незалежності. Істотні зміни відбулися у 2016 році, коли були внесені зміни до Конституції та відповідних законів і підзаконних актів України, що змінювали підходи до здійснення правосуддя, згідно з міжнародними та європейськими стандартами, з метою забезпечення незалежності суддів та судів. Фактично у 2019 році Президентом України була анонсована «велика» судова реформа. Але ухвалені протягом 2019-2021 років закони, на жаль, містили багато суперечностей і призвели до неможливості належного формування та забезпечення діяльності Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (далі – ВККСУ) і Вищої ради правосуддя (далі – ВРП). Так у 11 березня 2020 року Конституційний Суд України (далі – КСУ) Рішенням № 4-р/2020 у справі за конституційним поданням Верховного Суду щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень законів України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402-VIII, «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» від 16 жовтня 2019 року № 193-IX, «Про Вищу раду правосуддя» від 21 грудня 2016 року № 1798-VIII багато норм було визнано неконституційними. У п. 5.1. мотивувальної частини Рішення [1] зазначено, що ВККСУ утворена як державний колегіальний орган суддівського врядування на постійній основі в системі правосуддя України для здійснення конституційних функцій добору та оцінювання суддів на підставі ст. 92 Закону № 1402, а її повноваження визначені в ст. 93 цього Закону. На підставі аналізу ст. 131 Конституції України, ст.ст. 92, 93 Закону № 1402 КСУ стверджує, що жоден інший орган чи установа не уповноважені здійснювати конституційні функції добору та оцінювання суддів, у тому числі ВРП, яка, відповідно до пп. 1, 8 ч. 1 ст. 131 Основного Закону України, вносить подання про призначення судді на посаду, ухвалює рішення про переведення судді з одного суду до іншого. Тому Суд вважає, що зміна ч. 1 ст. 94 Закону № 1402 про кількісний склад та суб'єктів призначення членів ВККСУ без запровадження відповідного перехідного періоду призвела до зупинення виконання конституційних функцій щодо добору та оцінювання суддів, неможливості здійснення ВРП її окремих конституційних повноважень, а також створила істотні перешкоди для функціонування ефективного судочинства і в окремих випадках унеможливила реалізацію права кожного на доступ до правосуддя як вимог принципу верховенства права.

Крім того, Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки серед основних проблем для подальшого удосконалення організації функціонування судової влади і реалізації правосуддя, є, зокрема, нездійснення ВККСУ своєї діяльності та неможливості відновлення її роботи без удосконалення законодавства. Серед заходів забезпечення вирішення

зазначеної проблеми щодо органів суддівського врядування та самоврядування Стратегія передбачає: 1) проведення всебічного аудиту системи суддівського врядування та самоврядування з метою усунення дублювання функцій, забезпечення процедур ефективного використання ресурсів; 2) удосконалення механізмів перевірки доброчесності членів органів суддівського врядування; 3) формування ВККСУ у складі професійних та доброчесних членів, призначених за результатами відкритого конкурсу, проведеного за участю міжнародних експертів; 4) забезпечення інституційної самостійності та транспарентності ВККСУ; 5) опрацювання питання щодо підпорядкування ВРП ВККСУ як органу з добору кадрів та кар'єри суддів; 6) оптимізацію органів системи правосуддя шляхом створення автономних кадрового і дисциплінарного органів, члени яких призначаються на конкурсних засадах (із залученням до конкурсного відбору міжнародних експертів), безперервність здійснення кадровим та дисциплінарним органами їхніх функцій; 7) удосконалення ефективної взаємодії всіх органів суддівського врядування та самоврядування [2].

Оже, з огляду на те, що неналежне законодавче регулювання статусу ВККСУ призвело до неможливості її функціонування і навіть формування, питання місця й ролі ВККСУ в системі органів суддівського врядування є актуальним і потребує подальшого наукового дослідження, у тому числі в контексті співвідношення її повноважень з повноваженнями ВРП.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження питань суддівського врядування є досить актуальною тематикою наукових досліджень. На теоретико-правовому рівні діяльність ВРП і ВККСУ розглядалась у працях таких вчених, як: О. Д. Гуменний, К. Ф. Гуценко, Р. В. Ігонін, Р. І. Кирилюк, Ю. О. Косткіна, Р. О. Куйбіда, О. В. Курганський, І. Є. Марочкін, І. В. Назаров, Д. В. Приймаченко, А. А. Стрижак, А. В. Сухарко, О. М. Тарасишина, С. Г. Штогун, Н. С. Юзікова й ін. Проте, варто зазначити, що на сьогодні відсутній комплексний аналіз статусу ВРП та ВККСУ як органів суддівського самоврядування (так, наприклад, висловлюється теза про дублювання їх повноважень, однак немає її фактичного обґрунтування); відсутні також наукові дослідження сучасного стану проблеми формування ВККСУ та шляхів її вирішення.

Формулювання цілей. Метою статті є визначення проблемних питань формування ВККСУ за сучасних умов, її ролі й місця в системі органів суддівського врядування на підставі аналізу чинних нормативно-правових актів, якими регулюється її статус, а також пошук шляхів удосконалення чинного законодавства і практики його застосування для забезпечення ефективного функціонування ВККСУ. Для досягнення мети статті поставлено такі завдання: 1) проаналізувати правовий статус ВККСУ шляхом визначення її місця й ролі в системі органів суддівського врядування; 2) визначити особливості ВККСУ як органу суддівського врядування, що підтверджують доцільність його функціонування як самостійного органу паралельно з ВРП.

Виклад основного матеріалу. Згідно з ч. 1 ст. 92 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [3], ВККСУ є державним колегіальним органом суддівського врядування, який на постійній основі діє в системі правосуддя України.

Вона складається з шістнадцяти членів, вісім з яких призначаються з числа суддів або суддів у відставці. ВККСУ вважається повноважною за умови призначення до її складу не менше одинадцяти членів, щонайменше шість із яких призначені з числа суддів або суддів у відставці.

До системи суддівського врядування законодавець включає і ВРП, яка діє в Україні на постійній основі для забезпечення незалежності судової влади, її функціонування на засадах відповідальності, підзвітності перед суспільством, формування доброчесного та високопрофесійного корпусу суддів, додержання норм Конституції і законів України, а також професійної етики в діяльності суддів і прокурорів [4].

У зарубіжних країнах функціонують Вищі ради магістратури, статус яких є аналогічним до ВРП, проте вони належать до органів суддівського самоврядування. В Україні до системи органів суддівського врядування, крім ВРП, належить ВККСУ, яка відіграє ключову роль у питаннях кадрової політики, вона: 1) веде облік даних про кількість посад суддів у судах, у тому числі вакантних; 2) проводить добір кандидатів для призначення на посаду судді, у тому числі організує проведення щодо них спеціальної перевірки відповідно до закону та приймає кваліфікаційний іспит; 3) вносить до ВРП рекомендацію про призначення кандидата на посаду судді; 4) вносить рекомендацію про переведення судді відповідно до Закону «Про судоустрій і статус суддів», крім переведення як дисциплінарної санкції; 5) визначає потреби в державному замовленні на професійну підготовку кандидатів на посаду судді у НШСУ; 6) затверджує форму і зміст заяви про участь у доборі кандидатів на посаду судді, анкети кандидата на посаду судді, порядок складення відбіркового іспиту та методику оцінювання його результатів, порядок складення кваліфікаційного іспиту та методику оцінювання кандидатів, положення про проведення конкурсу на зайняття вакантної посади судді, порядок та методологію кваліфікаційного оцінювання, порядок формування і ведення суддівського досьє (досьє кандидата на посаду судді), порядок проходження спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді; 7) проводить кваліфікаційне оцінювання; 8) забезпечує ведення суддівського досьє, досьє кандидата на посаду судді. Вона також затверджує більшістю голосів від її складу регламент, що визначає порядок роботи Комісії, бере у межах компетенції участь у міжнародному співробітництві, у тому числі встановлює зв'язки з іноземними закладами, установами та організаціями, проектами міжнародної технічної допомоги, є бенефіціаром, реципієнтом міжнародної технічної допомоги, головним розпорядником міжнародної допомоги від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій (ч. 1 ст. 93 Закону України «Про судоустрій і статус суддів») [3].

Для здійснення своїх повноважень ВККСУ має право витребувати та одержувати необхідну інформацію від суддів, судів, Державної судової адміністрації України, органів суддівського самоврядування, інших органів та установ у системі правосуддя, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, підприємств, установ, організацій незалежно від форми влас-

ності та підпорядкування, об'єднань громадян та окремих фізичних осіб. Ненадання такої інформації на вимогу Комісії має наслідком установлену законом відповідальність. Крім того, члени та уповноважені працівники секретаріату ВККСУ мають безпосередній доступ до автоматизованих інформаційних і довідкових систем, реєстрів та банків даних, держателем (адміністратором) яких є державні органи або органи місцевого самоврядування, користуються державними, у тому числі урядовими, засобами зв'язку і комунікацій, мережами спеціального зв'язку та іншими технічними засобами. Таким чином, реалізується інформаційна взаємодія ВККСУ з іншими органами й установами системи правосуддя, а також органами державної влади і місцевого самоврядування, підприємствами, установами й організаціями, об'єднаннями громадян та окремими громадянами.

Згідно зі ст. 94 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [3], членом ВККСУ може бути громадянин України, який володіє державною мовою, має вищу юридичну освіту, стаж професійної діяльності у сфері права не менше п'ятнадцяти років та відповідає критеріям доброчесності і професійної компетентності, що визначені цим Законом. Додатковою гарантією діяльності членів ВККСУ є необхідність дотримуватися ними політичної нейтральності, не можуть належати до політичних партій, професійних спілок, брати участь у будь-якій політичній діяльності. Крім того, за членом ВККСУ, який є суддею або державним службовцем, на час здійснення повноважень зберігаються посада, статус і місце роботи (такі члени Комісії на час здійснення повноважень відряджаються до неї). Якщо член ВККСУ є адвокатом, він на час виконання повноважень члена Комісії повинен зупинити адвокатську діяльність та участь в органах адвокатського самоврядування. Члени ВККСУ повинні у своїй діяльності та поза її межами дотримуватися найвищих стандартів етичної поведінки, у тому числі принципів та правил етики, які застосовуються до суддів; вплив на них у будь-який спосіб забороняється.

До її складу не можуть бути призначені народні депутати України, члени Кабінету Міністрів України, голови судів, їх заступники, секретарі, голови судових палат, їх заступники, члени Ради суддів України, ВРП, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини; й особи, які притягалися до відповідальності за вчинення корупційного правопорушення. Для членів ВККСУ також встановлено неможливість суміщення посади з будь-якою посадою в органі державної влади чи місцевого самоврядування, органі суддівського, адвокатського чи прокурорського самоврядування, зі статусом народного депутата України, депутата Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласної, районної, міської, районної у місті, сільської, селищної ради, з підприємницькою діяльністю, обіймати будь-яку іншу оплачувану посаду, виконувати будь-яку іншу оплачувану роботу або отримувати іншу винагороду, крім винагороди члена ВККСУ (за винятком здійснення викладацької, наукової чи творчої діяльності та отримання винагороди за неї), а також входити до складу керівного органу чи наглядової ради юридичної особи, що має на меті одержання прибутку. Закон зо-

бов'язує особу, яка є власником акцій або володіє іншими корпоративними правами чи має інші майнові права або інший майновий інтерес у діяльності будь-якої юридичної особи, котра має на меті отримання прибутку, передати такі акції (корпоративні права) або інші відповідні права в управління незалежній третій особі (без права надання інструкцій такій особі щодо розпорядження такими акціями, корпоративними або іншими правами чи щодо реалізації прав, які з них виникають) на час перебування на посаді члена ВККСУ. Тому ми вважаємо, що право члена ВККСУ отримувати відсотки, дивіденди та інші пасивні доходи від майна, власником якого він є, не узгоджується зі змістом його зобов'язання передачі корпоративних прав.

На членів ВККСУ поширюються вимоги й обмеження, встановлені законодавством у сфері запобігання корупції. Членами Комісії не можуть бути 1) особи, які визнані судом недієздатними або дієздатність яких обмежена; 2) особи, які мають судимість, не погашену або не зняту в установленому законом порядку; 3) особи, на яких протягом останнього року накладалося адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією; 4) особи, які були членами ВККСУ або Вищої ради юстиції до набрання чинності Законом України «Про відновлення довіри до судової влади в Україні»; 5) особи, які обіймають адміністративні посади в судах та органах судової влади; 6) особи, які не відповідають вимогам цього Закону щодо несумісності з іншими видами діяльності та не усунули таку невідповідність протягом розумного строку, але не більш як протягом тридцяти днів з дня виникнення обставин, які призводять до порушення вимог щодо несумісності. Перебування особи на посаді члена ВККСУ також несумісне з наявністю заборони такій особі обіймати посади, щодо яких здійснюється очищення влади в порядку, визначеному Законом України «Про очищення влади» [3].

Формування ВККСУ здійснюється ВРП на конкурсних засадах строком на чотири роки. Одна і та сама особа не може обіймати посаду члена ВККСУ більше ніж два строки поспіль. Конкурс проводиться на основі принципів верховенства права, професійності, публічності та політичної нейтральності.

Для проведення конкурсу на зайняття посади члена ВККСУ та формування переліку кандидатів на посаду її члена, які відповідають критеріям доброчесності та професійної компетентності як допоміжний орган ВРП, утворюється Конкурсна комісія. Її члени призначаються ВРП з числа осіб, запропонованих суб'єктами формування такої Комісії: Радою суддів України (три особи з числа суддів або суддів у відставці), Радою прокурорів України (одна особа), Радою адвокатів України (одна особа) та Національною академією правових наук України в особі Президії (одна особа) (чч. 3, 4 ст. 95-1 Закону «Про судоустрій і статус суддів») [3]. Кандидатами на посаду члена Конкурсної комісії можуть бути особи, які мають бездоганну ділову репутацію, високі професійні якості, суспільний авторитет та відповідають критерію доброчесності. Слід зауважити, що після внесення змін до порядку формування ВККСУ не було приведено у відповідність до норми Положення про ДСАУ, у пп. 21 п. 9 якого встановлено, що Голова ДСАУ призначає за результатами публічного конкурсу двох членів ВККСУ

із числа осіб, які не є суддями, та звільняє їх із цих посад з підстав та в порядку, визначеному законом [3].

Положення про проведення конкурсу на зайняття посади члена ВККСУ, методологія оцінювання відповідності кандидата критеріям доброчесності та професійної компетентності кандидатів на зайняття посади члена ВККСУ, показники відповідності критеріям такого оцінювання та засоби їх встановлення затверджує Конкурсна комісія. Кандидат на посаду члена ВККСУ вважається таким, що відповідає критерію доброчесності, якщо він є незалежним, чесним, неупередженим, непідкупним, сумлінним, дотримується етичних норм та демонструє бездоганну поведінку у професійній діяльності та особистому житті, а також якщо немає сумнівів щодо законності джерел походження його майна, відповідності рівня життя кандидата або членів його сім'ї задекларованим доходам, відповідності способу життя кандидата його статусу; відповідність критерію професійної компетентності характеризується володінням знаннями у сфері права, у тому числі щодо функціонування судової системи, наявністю аналітичних здібностей, усних і письмових комунікаційних навичок, здатності наполегливо працювати та вмінням взаємодіяти з колегами.

Конкурсна Комісія за результатами проведеного конкурсу формує перелік кандидатів, які відповідають критеріям доброчесності та професійної компетентності, і передає його до ВРП, оприлюднюючи на її офіційному вебсайті перелік кандидатів, допущених до участі в конкурсі. ВРП проводить співбесіду, порядок проведення якої регламентується її Регламентом, з такими кандидатами відкрито (трансляція в режимі реального часу здійснюється на офіційному вебсайті ВРП) і за її результатами приймає обґрунтоване і вмотивоване рішення про призначення чи про відмову в призначенні відібраних кандидатів на вакантні посади членів ВККСУ. Секретаріат ВРП публікує в газеті «Голос України» та оприлюднює на її офіційному вебсайті оголошення про початок конкурсу, умови і строки його проведення не пізніше ніж за три місяці до дня закінчення строку повноважень члена ВККСУ або не пізніше десяти днів з дня дострокового припинення повноважень чи звільнення члена ВККСУ. Секретаріат ВРП також приймає необхідні документи та оприлюднює інформацію про осіб, які подали заяви про намір бути призначеними членом ВККСУ, разом із копіями відповідних документів на офіційному вебсайті ВРП (ст. 95 Закону України «Про судоустрій і статус суддів») [3].

Згідно зі ст. 96 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [3], рішення про звільнення члена ВККСУ з посади у разі подання ним подання заяви про звільнення з посади за власним бажанням або неспроможності виконувати свої повноваження за станом здоров'я (за наявності медичного висновку) ухвалює ВККСУ на найближчому засіданні після отримання заяви.

У разі виявлення обставин щодо невідповідності члена ВККСУ встановленим Законом «Про судоустрій і статус суддів» вимогам; порушення вимог, установлених законодавством у сфері запобігання корупції; неучасті у роботі Комісії протягом одного календарного місяця поспіль без поважних причин або неод-

норазової відмови без поважних причин від голосування з питань, що розглядаються; грубого чи систематичного нехтування обов'язками, що є несумісним із статусом члена ВККСУ або виявленої його невідповідності займаній посаді, допущення іншої поведінки, що підриває авторитет та суспільну довіру до правосуддя і судової влади, у тому числі недотримання етичних стандартів судді як складової професійної етики члена ВККСУ при звільненні члена ВККСУ спостерігаємо взаємодію ВККСУ і ВРП. Так, у випадку встановлення зазначених підстав для звільнення члена ВККСУ з посади остання може своїм рішенням внести до ВРП подання про звільнення з посади відповідного члена Комісії. З дня ухвалення рішення Комісії про внесення зазначеного подання такий член Комісії відсторонюється від посади, а його повноваження зупиняються до прийняття рішення ВРП.

Згідно зі ст.ст. 102 і 103 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», організаційне забезпечення діяльності ВККСУ здійснює секретаріат, а для реалізації її членами своїх повноважень у складі секретаріату діє служба інспекторів у кількості, визначеній ВРП. Ця Служба формується з числа осіб, які мають повну вищу юридичну освіту і стаж професійної діяльності у сфері права понад п'ять років. У разі призначення судді у відставці інспектором Комісії за ним зберігається пенсія або довічне грошове утримання, а також інші гарантії, визначені цим Законом. Інспектори ВККСУ діють виключно за дорученням члена ВККСУ і попередньо аналізують матеріали справ щодо кваліфікаційного оцінювання, а також виконують інші завдання в межах повноважень члена Комісії [3].

У сучасних умовах, враховуючи довготривалий і проблемний процес створення ВККСУ, спостерігається тенденція щодо реалізації ідеї про необхідність об'єднання органів суддівського врядування – ВККСУ і ВРП, оскільки в питаннях кадрової політики ВККСУ переважно відіграє організаційну, але істотну роль. Як вважає А. В. Сухарко, позитивним фактором у такому об'єднанні є формування єдиного органу, відповідального за якість суддівського корпусу і забезпечення незалежності суддів, що «сприятиме оптимізації процесу визначення найкращих кандидатів на суддівські посади, визначення суддів, які не справляються з виконанням своїх обов'язків, а також зменшенню витрат держави на забезпечення відповідного процесу» [5, с. 131]. До перетворення Вищої ради юстиції у ВРП відомий науковець В. В. Долежан вважав розподіл повноважень між цією Радою і ВККСУ штучним, що свідчить про відсутність оптимальної та ефективною моделі суддівського врядування (сучасна модель, на думку автора, є «перехідною») [6, с. 65], оскільки є не вирішеним, наприклад, питання про те, «чому ВККСУ визначає найкращі кандидатури для зайняття суддівських посад, а подання Президенту України про їх призначення на посаду вносить ВРП, якщо її участь у цьому процесі мінімальна» [5, с. 131]. На нашу думку, реалізація ідеї щодо об'єднання органів суддівського врядування ВККСУ та ВРП не вирішить проблему забезпечення ефективності діяльності органів суддівського врядування.

О. А. Боровицький, як недолік існуючої системи взаємодії ВРП і ВККСУ в

питаннях кадрової політики та дисциплінарних проваджень, називає неузгодженість їх повноважень, що призводить до дуалізму в адміністративному управлінні судовою системою та підвищує ризик виникнення збігів і конфліктів [7, с. 66]. Вбачається, що позиція О. А. Боровицького є недостатньо обґрунтованою, оскільки автор не вказує, у чому саме виявляється дуалізм повноважень досліджуваних суб'єктів.

Водночас А. В. Сухарко наводить аргументи й на користь іншої позиції, що підтверджує дискусійність питання доцільності функціонування двох органів суддівського врядування [5, с. 131]. Ми згодні із зазначеною думкою автора про те, що: 1) порядок формування складу ВККСУ цілком відповідав міжнародним стандартам і рекомендаціям Ради Європи (більшість складу обиралась суддями з числа суддів або суддів у відставці); 2) порівняно з ВРП порядок формування складу ВККСУ був менше політизований, оскільки парламент і Президент України не брали участі в її створенні; 3) ВККСУ виконує майже всі обов'язки, що покладаються на відповідні органи в європейських країнах (підготовка кандидатів на посаду судді, проведення відбору найкращих для призначення на посади, організація процесу підвищення кваліфікації суддів, прогнозування потреб підготовки суддівських кадрів тощо).

Чинне законодавство чітко поділяє завдання і повноваження ВРП і ВККСУ. Перша забезпечує незалежність судової влади, її функціонування на засадах відповідальності, підзвітності перед суспільством, формування доброчесного та високопрофесійного корпусу суддів, додержання норм Конституції і законів України, а також професійної етики в діяльності суддів і прокурорів [4, ст. 1]. Аналіз повноважень ВККСУ свідчить про те, що її завданням є забезпечення організації формування доброчесного та високопрофесійного корпусу суддів. У сукупності повноваження ВРП та ВККСУ визначають сутність суддівського врядування, що спрямовано на створення та забезпечення для органів судової влади таких організаційних умов, за яких діяльність суду буде прозорою, правосуддя – справедливим, неупередженим, а судді будуть відповідати високим вимогам професійної підготовки, етики та доброчесності [9, с. 375].

Проблемою сьогодення є тривалий кількарічний процес формування ВККСУ, а її бездіяльність призвела до накопичення великої кількості невіршених питань, що потягне неможливість їх швидкого вирішення новоствореним органом.

На думку Голови Верховного Суду, реформування органів суддівського врядування може відбуватися в напрямку «об'єднання ВККС із ВРП чи створення кваліфікаційної палати всередині ВРП, у тому числі створення кваліфікаційних комісій по регіонах, що дало б змогу швидко заповнювати вакансії, які з'являються в судовій системі» [9]. Доцільність такого об'єднання обумовлюється неможливістю існуючої системи органів кваліфікаційного відбору суддів впоратися з величезною кількістю існуючих сьогодні вакансій (понад 2 тисячі суддів). Водночас, як зауважує В. Князев, шлях вирішення проблеми може бути не централізація, а децентралізація повноважень з відбору суддів. Вважаємо недоцільним і запропоноване формування Кваліфікаційної палати кадрового забез-

печення судової системи з підпорядкуванням ВРП, оскільки така пропозиція виключає самостійність і незалежність ВККСУ.

Висновки. Міжнародні стандарти у сфері правосуддя передбачають необхідність утворення органу, що здійснює формування суддівського корпусу, роль якого, з урахуванням цих стандартів та міжнародного досвіду функціонування аналогічних органів, виконує ВРП. Водночас аналіз повноважень ВККСУ, а також положень Стратегії щодо забезпечення інституційної самостійності й транспарентності ВККСУ свідчить про доцільність її функціонування як самостійного органу для забезпечення оперативного вирішення кадрових питань у сфері судоустрою. Саме спільна (проте відокремлено один від одного) ефективна реалізація завдань ВРП та ВККСУ як органів суддівського врядування сприятиме вирішенню сучасної проблеми формування суддівського корпусу і подальшого продуктивного його функціонування.

Враховуючи тривалість процесу формування ВРП і ВККСУ та пошуку оптимальних шляхів функціонування органів суддівського врядування, вважаємо за доцільне визначити статус ВККСУ як самостійного органу з добору кадрів та кар'єри суддів, а також прискорити процес формування повноважного складу ВККСУ в умовах політичного нейтралітету для ефективного виконання покладених на нього повноважень у сфері кадрового забезпечення.

Використані джерела:

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень законів України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII, «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» від 16.10.2019 № 193-IX, «Про Вищу раду правосуддя» від 21.12.2016 № 1798-VIII від 11.03.2020 № 4-р/2020. [Електронний ресурс] URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-20#Text>. (дата звернення: 23.07.2022)

2. Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки, затверджена указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021. [Електронний ресурс] URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#Text>. (дата звернення: 24.07.2022)

3. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. [Електронний ресурс] URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>. (дата звернення: 23.07.2022)

4. Про Вищу раду правосуддя : Закон України від 21.12.2016 № 1798-VIII. [Електронний ресурс] URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19#Text>. (дата звернення: 24.07.2022)

5. Сухарко А. В. Система органів суддівського врядування в Україні. *Актуальні проблеми держави і права*. 2020. № 88. С. 128-134. DOI : <https://doi.org/10.32837/apdr.v0i88.3068>.

6. Долежан В. В. Юрисдикційна діяльність Вищої ради юстиції та шляхи її удосконалення. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. Одеса : Юрид. л-ра, 2012. Т. 11. С. 56-66.

7. Боровицький О. А. Конституційно-правові засади діяльності Вищої ради правосуддя: дис. ... д-ра філософії: 08 – Право. Вінниця, 2020. 247 с.

8. Боровицький О. А. Суддівське врядування та суддівське самоврядування як гарантія незалежності судової влади. *Університетські наукові записки*. 2019. Том 18. № 3(71). С. 367-377.

9. Голова Верховного Суду не виключає об'єднання ВРП і ВККС. *Українформ*. 26 червня 2022 р. [Електронний ресурс] URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3516185-golova-verhovnogo-sudu-ne-viklucaє-obednanna-vrp-i-vkks.html>.1. (дата звернення: 24.07.2022)

10. Колішній В. Чому слідом за ВККС свою роботу може зупинити й ВРП. *Закон і бізнес*. № 45 (1551) 06.11-12.11.2021 р. [Електронний ресурс] URL : <https://zib.com.ua/ua/149617.html>.

11. Гуменний О. Нові суб'єкти судової влади та їхні функції. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. Серія : Юридичні науки. 2016. № 855. С. 336-341. [Електронний ресурс] URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2016_855_53.

12. Курганський О. В. До питання щодо суддівського врядування. *Творчий шлях вченого: до 80-річчя професора В. В. Долежана* / відп. ред. Н. М. Бакаєнова. Одеса : Юридична література, 2018. С. 152-154. [Електронний ресурс] URL : <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/9887>.

References:

1. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam Verkhovnoho Sudu shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) okre mykh polozhen zakoniv Ukrainy «Pro sudoustrii i status suddiv» vid 02.06.2016 № 1402-VIII, «Pro vneshennia zmin do Zakonu Ukrainy «Pro sudoustrii i status suddiv» ta deiakyykh zakoniv Ukrainy shchodo diialnosti orhaniv suddivskoho vriaduvannia» vid 16.10.2019 № 193-IX, «Pro Vyshchu radu pravosuddia» vid 21.12.2016 № 1798-VIII vid 11.03.2020 № 4-r/2020. N. p. *Verkhovna Rada Ukrainy Ofitsiyni sait–Verkhovna Rada of Ukraine. Official site*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-20#Text> . [in Ukrainian].

2. Stratehiia rozvytku systemy pravosuddia ta konstytutsiinoho sudochynstva na 2021-2023 roky, zatverdzhena ukazom Prezydenta Ukrainy vid 11.06.2021 № 231/2021. (2021) N. p. *Verkhovna Rada Ukrainy Ofitsiyni sait–Verkhovna Rada of Ukraine. Official site*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#Text> . [in Ukrainian].

3. Pro sudoustrii i status suddiv : Zakon Ukrainy vid 02.06.2016 № 1402-VIII. (2016) N. p. *Verkhovna Rada Ukrainy Ofitsiyni sait–Verkhovna Rada of Ukraine. Official site*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> . [in Ukrainian].

4. Pro Vyshchu radu pravosuddia : Zakon Ukrainy vid 21.12.2016 № 1798-VIII. (2016) N. p. *Verkhovna Rada Ukrainy Ofitsiyni sait–Verkhovna Rada of Ukraine. Official site*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19#Text> . [in Ukrainian].

5. Sukharko, A. V. (2020). Systema orhaniv suddivskoho vriaduvannia v Ukraini. *Aktualni problemy derzhavy i prava – Actual problems of the state and law*, 88, 128-134. DOI : <https://doi.org/10.32837/apdp.v0i88.3068>. [in Ukrainian].

6. Dolezhan, V. V. (2012) Yurydyktsiina diialnist Vyshchoi rady yustytzii ta shliakhy yii udoskonalennia. *Naukovi pratsi Natsionalnoho universytetu «Odeska yurydychna akademiia» - Scientific works of the National University "Odesa Law Academy"*, vol. 11, 56–66. [in Ukrainian].

7. Borovytskyi, O. A., (2020) Konstytutsiino-pravovi zasady diialnosti Vyshchoi rady pravosuddia. *Doctor's thesis*. Vinnytsia. [in Ukrainian].

8. Borovytskyi, O. A. (2019). Suddivske vriaduvannia ta suddivske samovria duvnia yak harantiia nezalezhnosti sudovoi vlady. *Universytetski naukovy zapysky – University scientific notes, vol. 18, 3(71), 367-377*. [in Ukrainian].

9. Holova Verkhovnoho Sudu ne vykliuchaie ob'iednannia VRP i VKKS. *Ukrinform* June 26, 2022. (2022) [Electronic resource] N. p. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3516185-golova-verhovnogo-sudu-ne-vikliucae-obednanna-vrp-i-vkks.html>. [in Ukrainian].

10. Kolishnyi, V. Chomu slidom za VKKS svoiu robotu mozhe zupynyty y VRP. *Zakon i biznes*. November 06-12, 2021. (2021) [Electronic resource] N. p. URL : <https://zib.com.ua/ua/149617.html>. [in Ukrainian].

11. Humennyi, O. (2016) Novi subiekty sudovoi vlady ta yikhni funktсии. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politehnika". Serii : Yurydychni nauky. - Bulletin of the Lviv Polytechnic National University. Series: Legal sciences. Vol. 855, 336-341*. [Elektronnyi resurs] URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2016_855_53. [in Ukrainian].

12. Kurhanskyi, O. V., (2018) Do pytannia shchodo suddivskoho vriaduvannia. Tvo rchyi shliakh vchenoho: do 80-richchia profesora V. V. Dolezhana / vidp. red. N. M. Baikaianova. Odesa : Yurydychna literatura, 152-154. [Electronic resource] URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/9887>. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 25.07.2022

Ostapenko O., PhD in Law, Associate Professor, Assistant Professor of the Department of Legal Regulation of Economics of Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (Kharkiv, Ukraine)

Sushch O., PhD in Law, Associate Professor, Assistant Professor of the Department of Legal Regulation of Economics of Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (Kharkiv, Ukraine)

HIGHER QUALIFICATION COMMISSION OF JUDGES OF UKRAINE IN THE SYSTEM OF JUDICIAL AUTHORITIES IN UKRAINE

The role and place of the Higher Qualification Commission of Judges of Ukraine in the system of judicial authorities have been determined on the basis of the analysis of the current regulatory legal acts regulating the status of the Commission. Taking into account the problems with the formation of the Higher Qualification Commission of Judges of Ukraine (has not been formed yet) and the impossibility of implementing the entrusted powers, the authors have established that the relevant current problem is to find the ways to ensure the creation of the Higher Qualification Commission of Judges of Ukraine to resolve issues for selecting judges and forming an independent and professional judicial manpower. One of the options suggested by the officials of the judicial system is to create the Qualification Chamber for Judicial System Human Resourcing instead of this Commission under the jurisdiction of the Higher Council of Justice. The authors have characterized the relationship between the legal status of the Higher Qualification Commission of Judges of Ukraine and the Higher Council of Justice as judicial authorities, perspectives of their further functioning for the urgent solution of problems in the staffing policy. Analysis of powers of the indicated authorities allows us to conclude that they are mutually consistent and mutually complementary. It has been clarified that international standards in the field of justice require

the creation of an agency that would form judicial manpower (whose role is performed by the Higher Council of Justice taking into account these standards and international experience of similar authorities' functioning), implement the provisions of the Strategy on ensuring the institutional independence and transparency of the Higher Qualification Commission of Judges of Ukraine and elaborate the issue of its subordination to the Higher Council of Justice as an agency that selects personnel and promotes the career of judges. This allows us to conclude about the expediency of the existence of the Commission as an independent judicial authority.

Keywords: judicial administration, Higher Qualification Commission of Judges of Ukraine, Higher Council of Justice, judicial system, judiciary, legal regulation.